

Kis kezek- nagy teher

A szíriai konfliktus egyre több gyermeket kényszerít munkára

Az UNICEF és a Save the Children jelentésének összefoglalója

Mielőtt Szíria a katonai konfliktusba fulladt, közepes jövedelmű országgént rendes megélhetési körülményeket biztosított lakóinak. Szinte minden gyermek iskolába járt és az írni-olvasni tudók aránya 90% feletti volt.

4,5 évvel a válság után 5-ből 4 szíriai szegénységben él, és 7,6 millió embernek kellett elhagynia otthonát és vált ún. belső menekültté. 2014 végére, a munkanélküliségi ráta közel négyszeresére nőtt, jelenleg 57,7%. 10-ből 6 munkaképes embernek nincs munkája.

A szomszédos országok éppúgy viselik a regionálissá váló válság következményeit, és 4 millió menekült befogadásával küzdenek, akiknek fele gyerek.

A háború a gyerekek életére mindent felkavaró hatással volt. Szírián belül a gyerekek szünni nem akaró erőszaknak, válogatás nélküli támadásoknak, traumák sorának vannak kitéve. Néhányan arra kényszerültek, hogy maguk is fegyvert ragadjanak, elvesztették szeretteiket és mindent hátrahagyva kellett tovább menekülniük. Szíria gyermekei súlyos árat fizetnek azért, mert a világ nem tudott véget vetni a konfliktusnak.

A gyermekmunka a háború előtt is jelen volt Szíriában, de a humanitárius válság következtében sokszorosára nőtt. Egy jordániai felmérés során a munkaadók 84%-a számolt be arról, hogy az elmúlt egy vagy két évben gyerekeket alkalmaztak, míg csupán 11%-uk mondta el ugyanezt 3 vagy 4 évre.

A gazdasági tevékenységbe bekapcsolódva a gyerekek mentális, fizikai, és társadalmi veszélynek vannak kitéve, és sérti az oktatáshoz való alapvető jogukat. A gyerekek leggyakrabban mezőgazdasági, utcai munkát végeznek, de a koldulás, a csempészet, prostitúció, katonai besorozás is gyakori formája a gyermekmunkának és kizsákmányolásnak.

A szíriai válság dramatikusan csökkentette a megélhetési lehetőségeket és háztartások millióit sodort a szegénységbe. Szíriában és a környező országokban a gyerekek gyakran töltik be (akár az egyedüli) kenyérkereső szerepét a családban. Jordániában a menekült háztartások 47%-a részben vagy egészben a gyerekek által megkeresett jövedelemre támaszkodik.

2,7 millió szíriai gyerek nem jár iskolába, akik a tanulás helyett dolgozni kényszerülnek. A gyerekek minőségi oktatáshoz való hozzáférésnek hiánya a

probléma egyik fele, de a dolgozó gyerekek is nagyobb eséllyel esnek ki az oktatásból.

Ahogy a családok anyagi helyzete egyre nehezebbé válik, úgy romlanak a gyermekek munkakörülményei. Jordániában például a dolgozó gyerekek többsége heti 6 vagy 7 napot dolgoznak, egyharmaduk naponta több mint 8 órában. A napi bevételük mindemellett 1000 és 2000 Ft közé esik. A gyerekek gyakran már 12 éves koruk előtt munkába állnak, Libanonban nem ritkán már 6 éves kortól.

A veszélyes munka a gyerekek testi épségét és jövőbeli lehetőségeit is megtépázza. A jordániai Za'atari menekülttáborban dolgozó gyerekek 75%-a egészségügyi problémával küzd, közel 40%-uk kért segítséget sérülés vagy betegség miatt. A libanoni Bekaa völgyben minden harmadik gyerek nem tud írni és olvasni. A gyerekmunka ellopja a gyermekkort.

A gyerekmunka az egyik legnagyobb kihívás a „Ne legyen elveszett generáció” (*No Lost Generation*) kezdeményezés számára, amiben az UNICEF, a Save the Children és más partnerek a gyermekek védelmét és oktatását tették a szíriai válságra adott humanitárius válasz középpontjába.

A Kis kezek- nagy teher c. jelentés célja, hogy felhívja a figyelmet a dolgozó gyerekek helyzetére, és párbeszédet generáljon a gyerekmunka elleni stratégiák kialakításáról. A szíriai konfliktus által érintett országokban végzett tanulmányok és tapasztalatok alapján a jelentés vizsgálja a konfliktus gyerekekre való hatását, és javaslatokat fogalmaz meg a szíriai gyerekmunka hatásának enyhítésére, hogy segítsen Szíria gyermekeinek visszanyerni a gyermekkortukat.

Háttér

A gyerekmunka egy tragikus következménye annak, hogy a nemzetközi közösség nem tudott véget vetni a szíriai konfliktusnak. A társadalmi és jogi védőhálókat elvesztették: az iskolákat és munkahelyeket lerombolták, a családok szétestek vagy megcsonkultak, a jogszabályok ereje semmivé vált. A munkanélküliség és a szegénységi ráta olyan magas, hogy minden kereső kézre szükség van. A családok közel felében a megélhetést a gyerekek biztosítják. A gyerekmunkások 45%-a ráadásul 15 éven aluli, de sokan még csak 8 évesek. A gyerekmunka a gyerekek fizikai és mentális egészségére is kihat, a Jordániába menekülő gyerekmunkásoknak például 40%-a fordult segítségért sérülései, betegségei miatt.

A háborúban érintett gyerekek sérülékenységük és védtelenségük miatt könnyű célpontot jelentenek. Lelkileg és anyagilag is kiszolgáltatottak. A gyerekek könnyen kezelhetőek, kevesebb fizetségért is elvállalják a munkát, és őket kisebb eséllyel állítják meg a rendőrök. Helyzetükkel visszaélve a munkáltatók a felnőtt béreknek felét fizetik a gyerekeknek ugyanazért a munkáért.

A konfliktus sújtotta régióban a fekete piac uralja a gazdaságot, amely leple alatt kiválóan elrejtőzik a munkaadók kizsákmányolása és a gyerekmunkások védtelensége. Az utcán dolgozó gyerekek vannak az egyik legnagyobb veszélynek kitéve. Libanonban az utcagyerekek háromnegyede menekült. Leggyakrabban koldulnak (43%) vagy utcai árusként (37%) dolgoznak.

A gyerekeket könnyen bevonják illegális tevékenységekbe is. A csempészet, a katonai besorozás, a szexuális kizsákmányolás, a szervezett koldulás, és emberkereskedelem a leginkább sértik a gyermekek jogait. A katonának besorozott gyerekek havi 400 dollárt is kereshetnek, ami különösen jövedelmezőnek számít, de vannak, akik fizetség nélkül is csatlakoznak (pl. egy-egy családtagjuk miatt).

A gyerekmunka arra kényszeríti a gyerekeket, hogy idő előtt felnőjenek. Kimaradnak az iskolából, ami az egyedüli reményt és kiutat jelenthetné számukra a szegénységből, kirekesztésből. Szíriában 2,7 millió gyerek nem jár iskolába. Ki fog így tanítani, gyógyítani vagy építeni holnap a Szíriai Arab Köztársaságban? Erre ilyenkor nehéz gondolni, a napi túlélésen van a fókusz.

Szíriában az oktatási rendszer óriási károkat szenvedett, az iskolák legalább egynegyede megsemmisült vagy megsérült, másokat pedig katonai célokra vagy menedékként használnak. A szomszédos országokban a menekült gyerekek 57%-a nem jár iskolába. A befogadó országok nagylelkűen megnyitották iskoláikat a menekült gyerekek számára, de a válság ott is gyengítette az oktatási rendszer kapacitásait. Az iskolák túlzsúfoltak, a tanárok és tanítók túlterheltek, az ismeretlen tanterv, a nyelvi akadályok, a megkülönböztetés pedig nem teszi sem vonzóvá, sem eredményessé a már amúgy is traumatizált gyerekek számára az iskolába járást. Az iskola nem jelent valódi alternatívát számukra. A jordániai dolgozó gyerekek 28%-a nem jár iskolába, míg a szíriai gyerekeknek csak 2,4%-a.

A minőségi oktatás hiányában a munka gyakran egy sokkal eredményesebb időtöltést jelent a gyerekek számára, hiszen bevételt hoz a család számára és új készségeket tanulhatnak meg.

Olyakor a gyerekek maguk is dolgozni szeretnének. A jordániai Za'atari menekülttáborban készült felmérés szerint a dolgozó gyerekek 90%-a saját bevallása szerint szeretne dolgozni, melynek legfőbb oka a keresett pénz. A gyerekek 21%-a (a lányok 40%-a) szeretne új készségeket tanulni. A gyerekek és felnőttek hozzáállását azonban nagyban befolyásolja az a környezet, amiben élnek, különösen, ha kevés a megélhetési lehetőség és a minőségi oktatás.

Szíria és a vele szomszédos országok egyaránt részesei a gyerekmunkát szabályozó több nemzetközi egyezménynek, hazai jogszabályok rendelkeznek a gyerekek munkapiacra való részvételéről, és a gyermekek védelmére különféle rendszereket épültek ki. Miért nem tudnak ezek a jogok érvényesülni? A katonai konfliktus megnehezítette a nemzeti törvények betartatását, és túl kevés a munkaügyi felügyelő, hiányzik egy letisztult eljárási folyamat, miként kell a

menekült gyermekmunkásokkal bánni, illetve a megbízható információk hiánya szintúgy akadályozza a gyermekmunka elleni fellépést.

Az UNICEF és partnerei a kizsákmányolás ellen a gyermekek kiszolgáltatottságát próbálják csökkenteni. Fő cél, hogy az oktatáshoz való hozzáférést biztosítsuk a gyermekek számára (tavaly például 2,8 millió tankönyvet osztott szét Szíriában az UNICEF). Ez nemcsak a jövő szempontjából fontos, hiszen az iskolába járó gyerekek egy valódi védőháló részeivé válnak- a veszélyes, kizsákmányoló csoportok hálója helyett. Másik „ellenszer”, hogy segítsük a családok visszatérését a formális, legális munkaerőpiachoz és gazdasághoz, és elősegítsük az napi megélhetést ivóvíz, élelmiszer, menedék és higiénia biztosításával. A gyerekek súlyos traumákon estek át, ezért a kizsákmányolás ellen mentális támogatást is igényelnek. Az UNICEF által például tavaly 127 000 gyerek kapott pszichoszociális támogatást Szíriában.

Az erőszakot elkövetők és kizsákmányolók hatalmi helyzetükkel élnek vissza, amivel szó szerint ellopják a gyerek jelenét és jövőjét. Háború idején a hagyományos normák és szabályrendszerek felborulnak, és nagyon nehéz visszabillenteni a „rendet”. Az egyik legfontosabb kihívás ebben a kormányok, nemzeti hatóságok, a nemzetközi szervezetek és a civil társadalom együttműködése. Az koherencia hiánya akadályozza a gyermekmunka elleni harc eredményességét, ezért kiemelt szerepe van a nemzetközi szervezetek partnerséget és koordinációt elősegítő munkájának.

Az előttünk álló út

A gyermekmunkával szembeni védelem a szíriai válság sújtotta országok egyik legégetőbb kérdésévé vált. A gyermekek védelme az ártalmas munkától - különösen a gyermekmunka legembertelenebb formáitól - olyan megközelítést igényel, ami meghaladja a jelenleg működő gyermekvédelmi programok kapacitását.

Az UNICEF és partnerei szeretnék felhívni a „Ne vesszen el egy generáció sem” (No lost generation) kezdeményezés támogatói, a nemzetközi közösség, a fogadóállamok és a civil társadalom figyelmét, hogy lépéseket tegyenek a gyermekmunka ellen Szíriában és a humanitárius krízis sújtotta országokban.

1. Megélhetés biztosítása

- Támogatási alap a megélhetés, rugalmasság és jövedelemképző tevékenységek hozzáférhetővé tételére a sérülékeny szíriai háztartások és a menekülteket fogadó országok számára.
- Együttműködés a fogadó kormányokkal, hogy csökkentsék azokat az adminisztratív és anyagi akadályokat, melyek gátolják a munkalehetőségekhez hozzáférésben a szíriai és más menekülteket - különösen, de nem kizárólag azokban a szektorokban, ahol a munkaerőpiac szükségletei nem elégülnek ki.
- A helyi gazdaságot fejlesztő üzleti kapcsolatok és egyesülések támogatása a szíriai és nemzeti kisvállalkozók közt.

2. Biztos, minőségi oktatás minden válság sújtotta gyermeknek

- Támogatási alap, hogy minden gyermek hozzáférjen a minőségi, biztonságos oktatáshoz.
- Kreatív megoldások, hogy minden dolgozó gyermeket visszaintegráljanak az iskolába, az alternatív oktatást is beleértve.
- Szakmai és készségfejlesztő tréningek biztosítása a fiataloknak és serdülőknek.
- Nyomásgyakorlás az érintett felekre, hogy ne érje több támadás a tanerőket, oktatási eszközöket, és tartsák tiszteletben az iskolákat, mint biztos menedéket.

3. *Leszámolás a gyermekmunka legsúlyosabb formáival*

- Kutatás folytatása a gyermekmunka – különösen legembertelenebb formáinak - elterjedtségével kapcsolatban, hogy segítsük olyan irányelvek és programok beépítését, fejlesztését, melyek a gyermekek érdekeit szolgálják.
  - Helyi civil szervezetek támogatása, hogy közbenjárjanak a gyermekmunka legsúlyosabb formának felszámolásáért az érintett hatóságoknál és közösségeknél.
  - Sürgősen bocsássa el a besorozott gyerekeket minden fegyveres csoport, aki eddig gyermekeket is toborozott, s tegyen lépéseket, hogy megfelelő védelemben részesüljenek, s a jövőben ne történjen ilyen.

4. *Befektetés a nemzeti és közösségi alapú gyermekvédelembé és ellátásba*

- Támogatási alap növelése a gyermekmunkával küzdő és gyermekvédelemmel foglalkozó nemzeti és közösségi alapú kezdeményezések támogatására.
- Befektetés az elsődleges ellátást támogatók teljesítményének növelésébe, hogy időben és hatásosan kezeljék a gyermekmunkával kapcsolatos panaszokat.